

perioden 1840-1940. Bogens to første artikler har tidligere været trykt, men er centrale i forsøget på at definere, hvad der forstås ved en stationsby. Dette forsøg på en definition (med de vanskeligheder, det indebærer) koncentrerer og redegøres der for på en klar og overskuelig måde i afsnit 3 »Stationsbyen – definition«. Afsnit 4 er et i sin form og indhold interessant afsnit, idet det består af et katalog med emner, som kan behandles i forbindelse med et forskningsprojekt omkring stationsbyen. Et sådant oplæg kan naturligvis ikke stå alene, men kræver en forklaring, som der også blev givet på seminaret i forbindelse med en mundtlig forelæggelse, som er refereret i bogen. Afsnit 5 redegør for de hovedarkivgrupper, der vil kunne have interesse i forbindelse med et forskningsprojekt om stationsbyen. I dette afsnit opregnes der et utal af muligheder for at finde arkivmateriale, der vedrører stationsbyen, og der er her tale om en værdifuld koncentration af oplysninger for den, der vil give sig i kast med stationsbyundersøgelser. Også dette afsnit er udbygget med en mundtlig redegørelse, der giver værdifulde vink. Dette mangler desværre i afsnit 6, litteraturvejledning, hvor det kunne have været interessant at få en nærmere karakteristik af den på listen medtagne litteratur. Afsnit 7 kan nærmest betegnes som en delrapport over den vestjyske stationsby, et projekt der startede i 1978. Der redegøres her for, hvad man har foretaget sig, og hvad man agter at foretage sig; slutresultatet af denne undersøgelse kan vise sig interessant, især hvis der i undersøgelsen, hvilket oplægget antyder, medtages en del af de emner, der er opregnet i denne bogs afsnit 3. Den foreliggende bog viser, at stationsbyen kan blive et godt forskningsprojekt, og det indsamlede mate-

riale til seminaret danner en god basis for et videre studium.

Henrik Vedel-Smith

Chr. Jacobsen: *Gudenå – fiskeri, pramfart, kraftværk*. (Hist. Samfund f. Viborg Amt, 1981). 155 s., 85 kr.

Bogen er oprindelig udsendt i artikelform i årbogen »Fra Viborg Amt«. Der indledes med en beskrivelse af åens tilblivelse og placering i landskabet. Så følger et afsnit om fiskeri med ålegårde og laksegårde, før læseren når frem til bogens vel nok mest fascinerende del, afsnittet om pramfarten. Da sejladsen sygnede hen, udkonkurreret af jernbanen, var der allerede nye planer klar til udnyttelse af åen: Etableringen af den kunstige sø ved Tange og vandkraftstationen.

Forfatteren har på det nærmeste forsøgt at lave en åens kulturhistorie, men desværre mangler den sidste del. Åens delvise ødelæggelse som følge af forurening, inddæmninger og udretninger og dens moderne funktion som kloak. Vi mangler derfor endnu en Gudenåens kulturhistorie.

Henrik Fode

Historiske huse i Aarsdale Fiskerleje, udarbejdet og tilrettelagt af Nationalmuseets 2. afd. ved Hanne Christensen, Robert Egevang og Gunvor Petersen. (Nationalmuseets Forlag, 1980). 192 sider, ill.

Til Nationalmuseets publikationsrække om historiske huse i købstæder og en enkelt landsby slutter sig nu en bog om et fiskerleje. Der er primært tale om en bygningshistorisk beskrivelse af de enkelte huse i Aarsdale Fiskerleje

med en præsentation af de enkelte huses beliggenhed, matrikel nr., ejere, bygningsbeskrivelse og bygningshistorie. Til grund for udarbejdelsen ligger studier i utrykt materiale, hovedsagelig brandforsikringsarkivalier, skøder og interviews med lejets beboere, og dette samt øvrigt anvendt kildemateriale præsenteres på en fyldig måde med angivelse af de vanskeligheder, man støder på, når en bygnings tilhørsforhold skal følges. Men den foreliggende bog er ikke kun en registrant over fiskerlejets historiske huse, der re-degøres også for den historiske baggrund for lejets opkomst. En meget væsentlig fordel ved bogen er den fyldige ordforklaring, der bringes over bygnings-tekniske udtryk, samt den personalhistoriske værdi, bogen også har med fortegnelserne over ejendommenes beboere.

Henrik Vedel-Smith

Gregers Hansen: *Bispen og betleren*. (Dansk historisk Håndbogsforlag, 1982). 94 s.

Den tidligere direktør for staden Københavns faste ejendomme har med denne bog villet skildre sin første, afdøde kones, sin nuværende og sine egne tipoldeforældre – valgt fordi de levede på omtrent samme tid for ca. 200 år siden. Der skulle have været 48; men det bliver kun til 40, fordi forfatteren og hans anden kone er fætter og kusine. Til formålet er, med hovedvægten lagt på det sjællandske landsarkiv, gennemgået snart sagt alle arkivalietyper, som kan give oplysninger om enkeltpersoner, og da arkivalierne er veloplyst i noter, vil bogen på den måde kunne være til nytte også for andre slægtsforskere. På den anden side giver tømningen af kilderne med de mange detaljer ikke umiddelbart nogen særlig

fængslende tekst; men det er interessant at se, hvor meget der egentlig kan hales frem om et menneskes liv og vilkår. Slægten havde på denne tid, et lille halvt århundrede på begge sider af 1800, et betydeligt jødisk islæt, der takket være de talrige trykte slægtsregistre også er ført tilbage til deres oprindelsessted. I et slutkapitel har Gregers Hansen søgt at sætte tipoldeforældrene på plads i deres samtid: erhvervsfordeling sammenholdt med den øvrige befolkning, indtægt i samme forhold, vielses- og levealder, bopæl m.v. – en morsom idé.

Bogens titel er lidt for smart. Bispen var Viktor Kristian Hjort, der var biskop i Ribe 1811-18, betleren gårdfæster Niels Andersen Vestergaard fra Elsborg ved Viborg, der i fem af 73 leveår synes at have ernæret sig ved tiggeri, der ovenikøbet kun er omtalt i én linie – naturligt en af de svagest oplyste personer. Desværre er i al fald godt en trediedel af bogens 15 illustrationer så elendige (sorte og »klattede«), at man burde være vejet tilbage for at bringe dem i denne form. Noterne er anført i fuld parentes i skriftens normalstørrelse. Det er både klodset og primitivt.

Finn H. Lauridsen

Rud Kjems: *Horisonter af is*. (G.E.C. Gad, 1981). 223 s.

Den let dramatiserede undertitel: Erobringen af den grønlandske indlandsis, skal ikke skjule, at der her er tale om en lille nyttig oversigt over udforskningen af samme, fremstillet kronologisk fra Enevold Paars bestigning af isranden i Godthåbdistriktet i 1729 over Nansens traversering som den første i 1888 til isotopmålinger af isborekerner fra 1960'erne.

Hovedvægten er lagt på en nøjagtig